

ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
ЦЕНТРАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
Кафедра психології управління

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ДЗВО «УМО»

Протокол № 2 від 29.01.2020 р.

Голова Вченої ради ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

Кириченко М.О.

**ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО ТА
ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

(шифр за ОПП – ПП6)

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Спеціалізація / освітня програма: Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку

Київ - 2020

Психологія соціального та організаційного розвитку

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія соціального та організаційного розвитку» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 053 «Психологія», освітньо-наукової програми «Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Л. М. Карамушка, д. психол. наук, професор

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
психології управління ЦПО УМО
«24» грудня 2019 року, протокол № 13

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
«29» січня 2020 року, протокол № 2

Програму скориговано рішеннями Вченої ради
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»:
протокол №4 від 18.03.2020 р.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрями підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 3	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність: 053 Психологія Спеціалізація: Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку	Рік підготовки
		II
		Семестр
		III, IV
		Лекції
		10
Загальна кількість годин – 90	Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)	Практичні заняття
		20
		Самостійна робота
		60
		Вид контролю – екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: розвиток здатності проводити дослідження на відповідному рівні на основі системного наукового світогляду (ЗК1), виокремлювати, систематизувати, розв'язувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження (СК1).

Заплановані **результати навчання:**

1. Уміти здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел на основі сучасних методологій наукової діяльності та інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій (РН1), зокрема:

- уміти здійснювати пошук результатів сучасних досліджень соціально-психологічних та організаційно-психологічних проблем особистості; спілкування і міжособистісної взаємодії; групових і організаційних явищ та процесів за різними джерелами;

- уміти опрацьовувати та аналізувати одержані дані на основі науково обґрунтованої методології психологічного дослідження на макро- (соціум), мезо- (організація), мікро- (особистість) рівнях аналізу.

- визначати чинники та тенденції соціального та організаційного розвитку;

- уміти критично і системно оцінювати результати психологічного дослідження, визначати перспективи подальших наукових розвідок у контексті психології соціального та організаційного розвитку.

2. Уміти полілогічно взаємодіяти із широкою науковою спільнотою та громадськістю з проблематики дослідження (РН4), зокрема:

- уміти вести полілог з актуальних проблем психології соціального та організаційного розвитку;

- презентувати результати теоретичного та емпіричного пошуку науковій спільноті та громадськості, у тому числі в міжнародному контексті.

3. Демонструвати прихильність до норм професійної етики, міжкультурної толерантності, професійних цінностей у науковій / практичній діяльності (РН8), зокрема:

Психологія соціального та організаційного розвитку

- здобувати, аналізувати та презентувати одержані психологічні знання з позицій наукової істини, об'єктивності, міжкультурної толерантності;
- демонструвати здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності у презентації результатів психологічних досліджень різноманітних аспектів соціального та організаційного розвитку.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Психологія соціального розвитку

Тема 1. Предметне поле психології соціального розвитку.

Невизначеність як атрибут сьогодення та її відображення у проблематиці психології соціального розвитку. «Психічний розвиток», «соціальний розвиток», «розвиток особистості», «процес формування особистості»: порівняльний аналіз понять. Соціальний розвиток як набуття і вдосконалення соціальних та емоційних навичок протягом життя. Конструктивний соціальний розвиток і його ознаки.

Соціальний розвиток і соціалізація особистості. Соціально-психологічні аспекти соціалізації особистості. Фактори і механізми соціалізації. Інститути соціалізації. Стадії процесу соціалізації. Атрибути (соціальні установки) як регулятори соціальної поведінки особистості.

Соціальна ідентичність і її прояв у соціальній поведінці особистості. Сучасні теорії соціальної ідентифікації. Соціальна ідентифікація в рамках символічного інтеракціонізму. Теорії ідентичності та ідентифікації в когнітивно орієнтованій психології. Теорії соціального конструювання реальності. Соціальна рефлексія як складова соціального розвитку особистості. Соціальний та емоційний інтелект

Основні тенденції становлення психології соціального розвитку. Методологічні засади психологічного дослідження соціального розвитку. Методологічні проблеми дослідження на рівні загальної, спеціальної методології, сукупності методичних прийомів емпіричного дослідження. Співвідношення методології та конкретних методик дослідження у психології соціального розвитку. Методи дослідження та методи впливу в психології соціального розвитку.

Література [2; 3; 6; 7; 9; 10; 11; 14; 16; 17; 18; 22-24; 28-30; 31; 33-35; 38; 39]

Тема 2. Соціальне середовище як чинник соціального розвитку особистості.

Особливості соціального розвитку в умовах мінливого суспільства. Проблема впливу перманентних соціальних змін на ідентифікаційні характеристики особистості та рівень її соціально-психологічної адаптованості. Соціальна і громадянська активність як результат соціального розвитку. Життєва позиція.

Суспільство і культура як джерело соціальних установок особистості. Проблема психологічної безпеки соціального середовища як чинника соціального і психологічного благополуччя особистості.

Соціальний розвиток у малій соціальній групі. Соціально-психологічні механізми соціального розвитку. Позиція, роль і статус особистості в групі як індикатор її соціального розвитку. Групові феномени як чинники соціального розвитку. Феномен групового тиску. Проблема конформізму і конформності. Явище підпорядкування авторитету. Методи вивчення і методи корекції статусу особистості в групі.

Психологічний супровід соціального розвитку особистості. Підвищення соціально-психологічної компетентності та адаптованості суб'єктів соціального розвитку.

Література [2; 3; 6; 7; 9; 10-12; 14-16; 17; 18; 21; 27-30; 32-34; 35]

Змістовий модуль 2.

Психологія організаційного розвитку

Тема 3. Організація як психологічний феномен.

Організація як об'єкт вивчення організаційної психології. Організація як соціальна система. Організація як соціальна група. Моделі організацій.

Психологія соціального та організаційного розвитку

Види соціальних організацій. Рівневий підхід до аналізу організаційно-психологічних ефектів. Кроки створення організації. Життєвий цикл організації. Постановка цілей в організації. Місія та стратегія існування організації

Організаційні структури. Формальні групи в організації. Типи неформальних угруповань співробітників. Соціально-рольові та професійно-рольові типи співробітників. Психологічна характеристика соціальної взаємодії в організації. Протидія маніпулятивному спілкуванню в колективі організації. Командоутворення як організаційний феномен: сутність, методи психологічної діагностики та підтримки.

Структура і зміст організаційної культури. Організаційна культура, лідерство і організаційна ефективність. Діагностика і розвиток організаційної культури.

Література [1; 4; 5; 19; 20; 35-37; 39]

Тема 4. Організаційний розвиток як процес уведення інноваційних змін

Сутність організаційного розвитку як процесу введення інноваційних змін. Показники організаційного розвитку. Співвідношення організаційної зрілості та проблемності організаційного розвитку як індикатор рівня конструктивності організаційного розвитку. Показники організаційної зрілості. Показники проблемності організаційного розвитку сучасних організацій. Психологічне забезпечення організаційного розвитку.

Інноваційний потенціал персоналу та організації. Психологічна готовність менеджерів і персоналу організацій до організаційного розвитку та технології її розвитку. Підприємливість менеджерів і персоналу організацій і конструктивний організаційний розвиток.

Література [1; 4; 5; 21; 27; 35; 37; 40]

4. Структура курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	У тому числі		
		л	пр	срс
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Психологія соціального розвитку				
Тема 1. Предметне поле психології соціального розвитку	20	2	4	14
Тема 2. Соціальне середовище як чинник соціального розвитку особистості	24	2	6	16
Усього годин за змістовим модулем 1	44	4	8	30
Змістовий модуль 2. Психологія організаційного розвитку				
Тема 3. Організація як психологічний феномен	20	2	4	14
Тема 4. Організаційний розвиток як процес уведення інноваційних змін	26	4	6	16
Усього годин за змістовим модулем 2	46	6	12	30
РАЗОМ:	90	10	20	60

5. Темі та зміст практичних занять

№ з/п	Темі практичних занять	Зміст практичних занять	Години
-------	------------------------	-------------------------	--------

Психологія соціального та організаційного розвитку

1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Психологія соціального розвитку			
	Тема 1. Предметне поле психології соціального розвитку.	<i>Робота в малих групах з подальшим загальним груповим обговоренням.</i> Виокремити та проаналізувати методи дослідження та методи впливу в психології соціального розвитку	4
	Тема 2. Соціальне середовище як чинник соціального розвитку особистості	<i>Робота в малих групах з подальшим загальним груповим обговоренням.</i> Проаналізувати соціально-психологічні механізми соціального розвитку та визначити психологічні умови їх актуалізації.	6
Усього годин за змістовим модулем 1			8
Змістовий модуль 2. Психологія організаційного розвитку			
	Тема 3. Організація як психологічний феномен	<i>Робота в малих групах з подальшим загальним груповим обговоренням.</i> Виокремити і проаналізувати стадії життєвого циклу організації	4
	Тема 4. Організаційний розвиток як процес уведення інноваційних змін: психологічний аспект	<i>Робота в малих групах з подальшим загальним груповим обговоренням.</i> Виокремити і проаналізувати соціально-психологічні феномени міжособистісної взаємодії в малій групі Визначити зміст складових психологічної готовності менеджерів і персоналу організацій до організаційного розвитку та методики їх дослідження	6
Усього годин за змістовим модулем 2			12
Разом:			20

6. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для здобувачів PhD:

1. Підготовка до аудиторних занять – 10 год.
2. Підготовка до контрольних заходів – 10 год.
3. Опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях – 20 год., з них на виконання індивідуальних дослідницьких завдань – 20 год.

Усього 60 год.

Індивідуально-дослідницькі завдання у межах самостійної роботи спрямовані на формування і розвиток професійної рефлексії і практичних умінь у контексті аналізу соціально-психологічних проблем особистісного, соціального та організаційного розвитку та їх урахування у власному дисертаційному дослідженні.

Окремі звіти про самостійну роботу не надаються. Результати опанування відповідного матеріалу перевіряються під час поточного (спостереження за активністю здобувачів PhD, усне опитування) та підсумкового контролю знань (залік).

**Завдання для самостійної роботи здобувачів PhD
з опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях,**

Психологія соціального та організаційного розвитку

та індивідуально-дослідницькі завдання

Теми для самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Год.
Змістовий модуль 1. Психологія соціального розвитку		
Тема 1. Предметне поле психології соціального розвитку	<i>Теоретичне опрацювання питань:</i> Соціальний розвиток як набуття і вдосконалення соціальних та емоційних навичок протягом життя. Конструктивний соціальний розвиток і його ознаки <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Дослідити рівень та особливості власної соціальної ідентичності і за потреби розробити програму її розвитку.	14
Тема 2. Соціальне середовище як чинник соціального розвитку особистості.	<i>Теоретичне опрацювання питань:</i> Групові феномени як чинники соціального розвитку. Феномен групового тиску. Проблема конформізму і конформності. Явище підпорядкування авторитету. Методи вивчення і методи корекції статусу особистості в групі <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Дослідити психологічну безпеку освітнього середовища, визначити ресурсні моменти її підтримки. Проаналізувати особливості психологічного супроводу соціального розвитку особистості	16
Усього годин за змістовим модулем 1		20
Змістовий модуль 2. Психологія організаційного розвитку		
Тема 3. Організація як психологічний феномен.	<i>Теоретичне опрацювання питань:</i> Моделі організацій. Види соціальних організацій Командоутворення як організаційний феномен: сутність, методи психологічної діагностики та підтримки. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Якими є місія і стратегія розвитку даної організації?	14
Тема 4. Організаційний розвиток як процес уведення інноваційних змін	<i>Теоретичне опрацювання питань:</i> Психологічне забезпечення організаційного розвитку. Інноваційний потенціал персоналу та організації.	16

	<i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Дослідити складники власної психологічної готовності до організаційного розвитку	
<i>Усього годин за змістовим модулем 2</i>		40
<i>Разом:</i>		60

8. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Психологія соціального та організаційного розвитку» використовуються проблемні методи навчання.

Під час лекційного курсу застосовуються:

- мультимедійна презентація;
- дискусійне обговорення проблемних питань.

На практичних заняттях застосовуються:

- дослідницько-аналітичні завдання;
- спільне навчання (робота у парах і малих групах).

9. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів PhD з навчальної дисципліни проводиться у формі усного опитування. На практичних заняттях оцінюється активна участь в обговоренні проблемних ситуацій та виконанні завдань.

Підсумковий контроль знань – екзамен.

10. Критерії та шкала оцінювання

– Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача PhD при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми соціальної психології», є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати опановані теоретичні положення у практиці, зокрема, під час розв'язання індивідуально-дослідницьких завдань.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Шкали оцінювання (100-бальна та національна)

90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних,

Психологія соціального та організаційного розвитку

результати самостійної роботи студентів) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа за критеріями:

- 0% – завдання не виконано;
- 40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;
- 60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Позитивні оцінки виставляються лише тим студентам, які виконали всі види навчальної роботи, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни і набрали за результатами поточного та підсумкового контролів не менше 60 балів.

11. Рекомендована література

11.1. Базова література:

1. Молчанова А. О. (2015). Організаційна поведінка: навч. посібник.-У-Ф.:Лілея-НВ, 2015.
2. Москаленко В. В. (2013). Соціалізація особистості : монографія. К.: Фенікс.
3. Пайнс, Э., Маслач, К. (2000). Практикум по социальной психологии. СПб.: Питер.
4. Психологічні засади організаційного розвитку: монографія (2013). За наук. ред. Л. М. Карамушки. Кіровоград : Імекс-ЛТД.
5. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості : монографія (2019); за ред. : С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова]. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

11.2. Додаткова література:

6. Агеев, В.С. (1990) Межличностное взаимодействие: социально-психологические проблемы. М.: МГУ
7. Аронсон, Э., Уилсон, Т., Эйкерт, Р. (2004). Социальная психология: Психологические законы поведения человека в социуме. СПб.: прайм – ЕВРОЗНАК.
8. Асмолов А. Г. (2007). Психология личности: культурно-историческое понимание развития личности М. : Смысл, Академия..
9. Афонін Е. А., Бандурка О. М., Мартинов А. Ю. (2002) Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз) / Укр. тов-во сприяння соц. інноваціям, Від. інф.-бібл. забезпечення Апарату Верховної Ради України. К. : Видавець ПАРАПАН.
10. Бауман З.(2008). Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства ; пер. з англ. І. Андрущенко; за наук. ред. М. Винницького. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія».
11. Базиленко А. К. (2017). Психологічні чинники формування соціальної активності студентської молоді (на прикладі студентського самоврядування): автореф. дис...канд. психол. н. К.: Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України.
12. Бондарчук, О. І. (2013). Соціально-психологічні механізми особистісного розвитку дорослої людини. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України Т. I ; за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Вип. 38. К.-Алчевськ : ЛАДО, 347-351.
13. Бондарчук О.І. (2008). Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності: монографія. К.: Наук. світ.
14. Боришевський М. Й. (2004) Громадянська спрямованість у контексті стратегії і цілей життєдіяльності особистості Психолого-педагогічні умови виховання громадянської спрямованості в юнацькому віці : наук.-метод посіб. К.: Міленіум, 5-16.
15. Бэрон, Р., Керр, Н., Миллер, Н. (2003). Социальная психология группы: процессы, решения, действия. СПб.: Питер.

Психологія соціального та організаційного розвитку

16. Гарькавець, С. (2014). Соціально-психологічні впливи та процес соціалізації особистості в умовах трансформаційних змін. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Психологія, 1(1), 27-30.
17. Даркин, К. (2004). Социальная психология развития. Введение в социальную психологию. Ред. М. Хьюстон и В. Штребе. М.: Юнити, 48-65.
18. Жизненная позиция // Психологос. Энциклопедия практической психологии URL: http://www.psychologos.ru/articles/view/zhiznenna-ya_poziciya.
19. Зимбардо, Ф., Ляйппе, М. (2000). Социальное влияние. СПб.: Питер.
19. Карамушка, Л. М., Філь, О.А. Левковець, В. В. та ін. (2008). Технологія психологічної підготовки персоналу держадміністрації до роботи в команді : навч. посіб. К.: Наук. світ.
20. Карамушка, Л. М., Зайчикова, Т. В. Винославська О. В. та ін. (2005) Технології роботи організаційних психологів: навч. посіб. ; за наук. ред. Л. М. Карамушки. К. : Фірма «ІНКОС»Креденцер О.В. (2019). Психологія розвитку підприємницької активності персоналу освітніх організацій: монографія. К.: Логос.
21. Крюкова О. В. (2012). Соціальна рефлексія як складова соціального розвитку особистості. Зб. наук. пр. К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НА-ПН України. Вип. 16. 636-647.
22. Литвин-Кіндратюк, С. (2019). Проблеми розвитку особистості у світі, що стрімко змінюється. Збірник наукових праць: психологія. Вип. 23, 7-18.
23. Микляева, А. В., (2008). Румянцева, П. В. Социальная идентичность личности: содержание, структура, механизмы формирования: монография. СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, http://www.humanpsy.ru/miklyaeva/soc_ident_0
24. Молчанова А. О. (2015). Організаційна поведінка: навч. посібник.-У-Ф.:Лілея-НВ, 2015.
25. Позняк С. І. (2013). Ресурси громадянськості : соціально-психологічна складова : метод. рекомендації. Кіровоград : Імекс-ЛТД.
26. Почебут, Л.Г., Чикер, В.А. (2000). Организационная социальная психология. СПб.: Питер
27. Социальная психология в современном мире (2002). Ред. Г. М. Андреева, А. И. Донцов. М.: Аспект Пресс.
28. Социальный и эмоциональный интеллект: от процессов к измерениям (2009) Ред. Д. В. Люсин, Д. В. Ушаков. М : Институт психологии РАН
29. Титаренко Т. М., Ларіна О. Т. (2009). Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека : навч. пос. К. : Марич, 2009.
30. Фернхем, А., Хейвен, П. (2001). Личность и социальное поведение СПб.: Питер
31. Фурман О. (2015). Громадянська відповідальність особистості як предмет психологічного дослідження. Психологія і суспільство. № 1, 65-91.
32. Фрейдджер, Р., Фейдимен, Д. (2006). Личность. Теории, упражнения, эксперименты СПб.: Прайм-Еврознак.
33. Чалдини, Р. (2009). Психология влияния. СПб.: Питер.
34. Шамионов Р. М. (2018). Формирование дискриминационных установок личности в процессе ее социализации. Изв. Саратов. ун-та. Нов. сер. Сер. Акмеология образования. Психология развития. Т. 7, 2 (26). 129-135. DOI: 10.18500/2304-9790-2018-7-2-129-132.
35. Экман, П. (2000). Психология лжи. СПб.: Питер.
36. De Cremer, D., Van Dick, R., & Murnighan, J. K. (Eds.). (2011). Social psychology and organizations. Routledge.
37. Drucker, P.F. (2001). Management Challenges for the 21st Century Harper Business, an imprint of HarperCollins Publishers Inc., New York, USA.
38. Pettigrew T. F., Tropp L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. European Journal of Social Psychology, Vol. 38, № 6, 922-934. DOI: 10.1002/ejsp.504
39. Social Development in Psychology. Psychology: High School- <https://study.com/academy/topic/social-development-in-psychology.html>
40. Wilde, J. (2016). The social psychology of organizations: Diagnosing toxicity and intervening in the workplace. Routledge.

12. Інформаційні ресурси

Психологія соціального та організаційного розвитку

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Електронна бібліотека НАПН України <http://lib.iitta.gov.ua>
3. Електронна бібліотека НАН України
<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/12169>
4. Веб-сторінка аспірантури і докторантури УМО: <http://umo.edu.ua/postgraduate-postdoctoral>
5. Веб-сторінка кафедр психології управління:
<http://umo.edu.ua/institutes/cippo/struktura/kafedra-psikhologhiji>
6. Professional Development Resources. APA Services.
<https://www.apaservices.org/practice/ce/>
7. Офіційні сайти періодичної літератури:

<i>Назва журналу</i>	<i>Офіційний сайт</i>
Актуальні проблеми психології.	http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv
Вісник післядипломної освіти серія «Соціальні та поведінкові науки»	http://umo.edu.ua/serija-socialjni-ta-povedinkovi-nauki
Науковий журнал «Соціальна психологія»	https://www.science-community.org/uk/node/7255
Asian Journal of Social Psychology	https://onlinelibrary.wiley.com/journal/1467839x
American Psychologist	https://www.apa.org/pubs/journals/amp/
The Journal of Social Psychology	https://www.tandfonline.com/toc/vsoc20/current
British Journal of Social Psychology	https://onlinelibrary.wiley.com/journal/20448309
Journal of Personality and Social Psychology	https://www.apa.org/pubs/journals/psp/

8. Офіційні сайти державних та міжнародних установ:

<i>Назва</i>	<i>Офіційний сайт</i>
Верховна Рада України	www.portal.rada.gov.ua
Кабінет Міністрів України	www.kmu.gov.ua
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України	http://psychology-naes-ua.institute/
Інститут соціальної і політичної психології НАПН України	http://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/polit_psychology/
Центр перспективних соціальних досліджень	www.cpsr.org.ua

9. Соціальні мережі для співпраці вчених усіх наукових дисциплін:

- Academia.edu: <https://www.academia.edu/>
- ResearchGate: <https://www.researchgate.net/>
- Соціальні мережі науковців (Scientific Social Community): <https://www.science-community.org/uk>
- Українські науковці в світі (Ukrainian Scientists Worldwide): <https://www.science-community.org/uk>